

Utvärderingars värde som beslutsunderlag

Intressegrupperingar, politiska partier och sammanslutningar har alltmer börjat hävda sina förändringsanspråk med hjälp av olika utvärderingar. Utvärderingar har också blivit ett verktyg för makten genom de granskningar av olika verksamheter som utförs.

Massmedia har dessutom upptäckt det nyhetsvärde som olika utvärderingar har och skapar ofta sensation genom att peka på deras resultat. Många som utvärderas uppfattar sig emellertid som oegentligt beskrivna.

Utvärderingshysterin har en allvarligt negativ sida. Utvärderingar formuleras vanligen i ett normativt språk. De uttrycker åsikter om hur något borde göras och vara. Detta kan aldrig bli tillräckligt precist. De som berörs upplever sig därför orätmätigt anklagade genom bristen på förståelsen för just deras praktik och de svårigheter de möter.

De utvärderingsmetoder som används måste av formella skäl standardisera och normera de berörda komplexa erfarenheter, överväganden och ambitioner. Slutsatserna blir därmed missvisande, triviala och ytliga. Man behöver istället studera de unika "fallen" som sådana och förstå deras komplexa karaktär för att i grunden förstå hur det skulle kunna vara istället.

Det är ytterst sällan man, när det gäller sociala skeenden, kan anta att det man utvärderar styrs av någon lagbundenhet som återkommer i alla tänkbara fall. Även om man kan göra statistiska sambandsanalyser utifrån gjorda observationer, så är vanligen variationen så stor att ingenting med säkerhet kan sägas om det enskilda fallet. Därför blir utvärderingar baserade på konventionella utvärderingsmetoder väldigt ofta meningslösa och oanvändbara.

Många utvärderingar syftar också till att avgöra om man i framtiden skall använda en viss plan eller en viss metod för att komma till rätta med ett visst problem eller svårighet. För att förstå hur detta skulle kunna gå till måste man då formulera ett så kallat kontrafaktiskt påstående. Kontrafaktiska påståenden handlar om vad som troligen skulle hänt om något annat hade gjorts än det som brukar göras eller än det som faktiskt gjordes.

Kontrafaktiska påståenden omvandlas sedan vanligen osynligt och oreflekterat till prognostiska påståenden, som används för att föreslå eller föreskriva vad som nu bör göras. Man etablerar således snabbt, ofta bara på statistiska samband, en föreställning om ett skeende som man egentligen inte vet något om.

De prognostiska påståenden som bygger på sambandsförklaringar blir då mycket osäkra eftersom redan det kontrafaktiska påståendet ofta är svagt underbyggt. Det vi och den finske filosofen Ingemar Pörn kallar väsensförklaringar blir bara obekräftade gissningar. Ambitionerna med de åtgärder som vidtas blir då dåligt förankrade i de berörda individernas erfarenheter av sin omvärld.

SAMARBETSDYNAMIK AB

Ölsdalen 134, 693 91 Degerfors, telefon 070 590 94 30

Email: bengt-ake.wennberg@samarbetsdynamik.se

<http://www.samarbetsdynamik.se>

Lösliga sambandsförklaringar kan därför ”bevisa” vad som helst. För att vara användbara måste de tillämpas av personer med lång och djup erfarenhet av frågor och skeenden. Att något inom detta område är styrkt av vetenskaplig empiri säger absolut ingenting. För att närma sig en mer trovärdig förståelse måste man använda sig av ett arbetsätt som kallas abduktion och som beskrivs i bifogade pdf-fil.